

**Центральна міська бібліотека для дорослих
ім. Бориса Антоненка-Давидовича**

Вишиванка – унікальний код твого краю

**Орнаменти вишивки
Сумщини**

Етнографічна розвідка

Ромни - 2020

Вишиванка – унікальний код твого краю. Орнаменти вишивки Сумщини. : етнографічна розвідка / Центральна міська бібліотека для дорослих ім. Бориса Антоненка-Давидовича; укладач В. І. Салогуб. – Ромни, 2020.

Для українця вишиванка – не просто одяг. Це щось дуже особливе: особисте, рідне, святе. Вишивка – як символ, який зберігає його коріння, ідентичність, розуміння себе. Це наша історія: міфологія, релігія, давнє мистецтво наших предків, душа нашого народу. Та більше того, у вишивці зашифровано наш генетичний код. Етнографічна розвідка «Вишиванка – унікальний код твого краю. Орнаменти вишивки Сумщини» розкриває унікальність орнаментів вишивки, що притаманні Слобожанщині. Буде цікава всім, хто цікавиться історією свого краю.

НАША АДРЕСА:

Центральна міська бібліотека для дорослих
ім. Бориса Антоненка-Давидовича
вул. Коржівська, 94

м. Ромни

42000

Тел. 5-31-53

ел. адреса: cmb@vk-romny.gov.ua

«Код нації» – так називають українську вишиванку. І це не просто красиві слова. У залежності від історичного регіону України деталі і тематика орнаменту вишиванок відрізняються. А на початку ХХ століття, коли українська нація почала боротьбу за свої політичні права, вишиванка стала використовуватися як патріотичний та культовий одяг, символ української ідентичності.

Сьогодні вишиванки є не менш популярним одягом – вони завойовують навіть світові подіуми. Вишитий одяг є національною гордістю українців.

Вишивка хрестиком є найпопулярнішим швом української сорочки. Давньогрецький історик Геродот писав, що вишивкою прикрашали одяг ще скіфи, які населяли причорноморські степи.

Законодавцем «вишиваної» моди став Іван Франко, який поєднав вишиванку з буденним одягом і носив її під піджак, і з тогочасним одягом. Саме в такому вигляді письменник зображений на 20-гривневій купюрі.

Історія української вишивки.

Цікаво, що перші вишивки на території України з'явилися ще за скіфів. Археологічні розкопки підтверджують, що знайдені на Черкащині фігурки чоловіків, створені ще у VI столітті, в своєму оздобленні мають не тільки структурні особливості українського одягу XVIII-XIX століть, а й елементи давнього орнаменту. Про той же орнамент розповідав і арабський мандрівник у своїх описах русів, які датуються X століттям. Тому варто схилитися перед цим феноменом, що пройшов через стільки століть і повернувся до сучасних мешканців нашої України.

Перш за все варто зазначити, що більшість мотивів для орнаменту українцям подарувала сама матінка-природа. Але тим, що всю природу зобразити за допомогою голки і нитки неможливо, визначають основні інтерпретації візерунків, які містять той чи інший елемент з широким смисловим навантаженням. Перш за все це геометричний (Гуцульщина, Поділля, Полтава) та рослинний (Буковина, Волинь, Поділля, Побужжя) орнаменти.

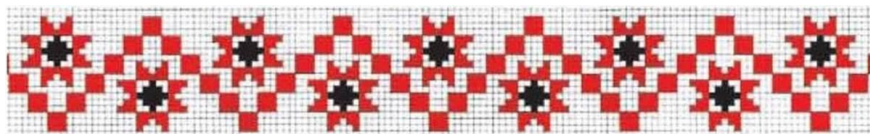
У зразках, створених переважно майстринями Північної Буковини, зустрічаються зображення людей і тварин (зооморфний та антропоморфний види). Хоча така регіональна прив'язка не є остаточною: відомо, що по всій території України були розповсюджені весільні рушники з вишитими птахами і навіть символічно зображеними молодятами.

Значно пізніше, з налагодженням комунікації між регіонами і розвитком торгівлі, народився комбінований орнамент, який поєднує всі традиційні види в одне ціле. Він, до речі, є дуже поширеним у роботах сучасних майстрів.

Найпоширеніші та найбільш шановані давніми українцями кольори – червоний та чорний. Вони вважалися магічними. Червоний свідчив про

життєдайну енергію сонця, кохання, радість землі. Чорний – в жодному разі не колір смерті чи жалоби, як ми звикли вважати, швидше навпаки: пращури надіяли його магією життєвої сили рідної землі, він уособлював безліч таємних знаків і закликів до родючого ґрунту, що забезпечував урожай і достаток.

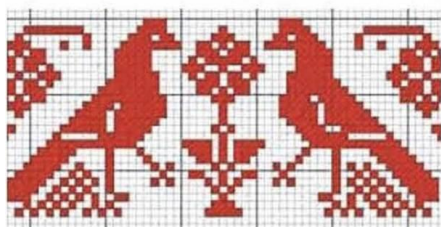
Відповідно, дослідники вважають, що білий колір символізує світло і високодуховність, синій – холод і воду (є дуже часто антиподом червоному), жовтий – відображає свободу і щастя. Щодо зеленого кольору, то він є найулюбленишим серед українців після чорного і червоного. Він символізує ріст і розвиток, прагнення життя і молоду, дуже силу. Коричневий у вишивці ототожнюється із засіяною ріллею, а сірий – з рівновагою та здійсненням бажань.

Геометричний

Рослинний

Зооморфний

Антропоморфний

В Україні вишивати вміли у всіх регіонах. Кожна область, інколи навіть село володіли своїми унікальними техніками вишивання. Дівчаток із наймолодшого віку привчали до вишивання. У деяких областях це ремесло любили навіть чоловіки.

Вишиванки здавна носили чоловіки, жінки і діти. Кріпаки і пани, міщани і селяни. Одягали їх у свята та на щодень. За вишиванкою можна було визначити статус та походження власника. Найдавнішими матеріалами, з яких українці виготовляли для себе вишиванки, були тканини з овечої вовни, льону та конопель.

Наші бабусі досі пам'ятають багато секретів давнього ремесла. Наприклад, фарбували нитки для вишивання колись лише природними барвниками. Брала те, що було під рукою: кору, коріння, листя і квіти. Цікаво, що для закріплення кольору нитки запікали у житньому тісті – так вони не втрачали забарвлення протягом десятиліть. Дивовижно, та українським майстриням відомо близько 250 видів вишивальних швів, які базуються на 20 техніках.

Українська вишиванка здавна вважалась одним із найміцніших оберегів від злих думок, поглядів та нещасть, адже у кожному її візерунку втілювався унікальний код захисту. Орнаменти різнилися в залежності від регіону

України, та при цьому не втрачали значення оберегу.

Наші предки вірили, що символічний орнамент вишиванки є міцним захистом людини. Найкращими захистом володіли вишиванки, вишиті

самостійно чи люблячою людиною – матір'ю, дружиною, бабусяю. Вишивали не лише сорочки, а й рушники, хоругви, ікони, подушки, скатертини. Жодне традиційне українське весілля не обходилося без вишиваного рушника, який вишивали на щасливе подружнє життя, та вишитого весільного одягу. Навіть новонародженим дарували вишиванки для того, щоб сорочка оберігала дитину від злих духів.

Кожна дівчина повинна була вишити сорочку своєму майбутньому чоловікові. І не просто так, а щоб знати – вірний він їй чи ні. Вишиваючи сорочку, дівчата нашіптували старовинне заклинання. Вважалося, якщо сорочка втратить свою білизну після чергового прання, отже, як кажуть в народі, «скочив чоловік у гречку». А ось чоловіча інтерпретація того ж повір'я. Чумаки довіряли прання своєї сорочки тільки одній дівчині. Інші до такого сакрального ритуалу не допускалися. Так чумак підтверджував вірність своїй коханій.

У різних частинах країни візерунки різнилися – вони були унікальними та означали приналежність до певного краю. По орнаменті вишиванки наші предки з легкістю визначали, звідки родом людина.

Жіночі сорочки-вишиванки Сумщини — переважно полтавського типу. Вишивка білими нитками гладдю, вирізуванням, набируванням, використання різних видів мережок. Характерні тут також багатоколірні візерунки. Це ніжне вишиття дрібним хрестиком і напівхрестиком, а також рельєфне грубою ниткою. Вишивали геометричні та рослинно-геометризовані узори. Серед зооморфних мотивів переважали птахи: орли, лебеді, качки, голуби.

Вишивка білими нитками по білій тканині виникла на Полтавщині, а саме у селищі Решетилівка, і стала візитною карткою цього краю. З часом ця неймовірна вишивка поширилася іншими регіонами України: Чернігівщиною, Слобожанщиною, Прикарпаттям тощо. Біла сорочка вишита білими нитками завжди була святковим вбранням, а одягали її як жінки, так і чоловіки.

Ще здавна такий вид вишивки асоціювався із неповторними морозними узорами. Дійсно, такі вишиті візерунки є надзвичайно витонченими. Зважаючи на техніку виконання, вишивка білим по білому, або як її ще називають, вишивка біллю, є однією з найскладніших.

Сорочку з такою вишивкою створювали декількома техніками, а саме виготовлення потребувало багато часу. Характерними техніками полтавської вишивки є лиштва, лічильна гладь, зерновий вивід, солов'їні вічка, мережка тощо. Кропітка праця - це не лише процес вишивання, але й вирізування. Саме за допомогою останнього у тканині утворювались отвори різного розміру, що робило вишиванку ще цікавішою та унікальною. Як правило, у вишиванках полтавського регіону, поєднували геометричний та рослинний орнамент.

Орнаменти вишивки, характерні для Сумщини.

Сорочка родом з півночі Сумщини.

Електронні ресурси:

Вишиванка як унікальний код твого краю. Від Луганська до Львова – особливості вишиванок кожного регіону// ВСВІТІ веб-сайт. – Електрон. дані та прогр. – Режим доступу: <http://vsviti.com.ua/ukraine/43776> (дата звернення: 15.04.2020). – Назва з екрана.

Від Києва до Криму. Який вигляд мають вишиванки в різних регіонах України // 5. Перший. Український. Інформаційний : веб-сайт. – Електрон. дані та прогр. – Режим доступу: <https://www.5.ua/suspilstvo/yak-vyhliadaiut-vyshyvanky-u-riznykh-oblastiakh-ukrainy-114540.html> (дата звернення 15.04.2020). – Назва з екрана.

Особливості вишивки в різних регіонах України// Композиції української вишивки : веб-сайт. – Електрон. дані та прогр. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/kompoziciieukraienskoievisivki/cikavinki/avvvvvvvv> (дата звернення 15.04.2020). – Назва з екрана.

Сумська вишиванка: особливості орнаменту// ХЕНД МЕЙД : веб-сайт. – Електрон. дані та прогр. – Режим доступу: <https://cutt.ly/gya5vpf> (дата звернення 15.04.2020). – Назва з екрана.

Унікальні орнаменти вишиванок: від Львова до Луганська// Гойра : веб-сайт. – Електрон. дані та прогр. – Режим доступу: <https://hoyra.com.ua/porady/unikalnyj-ornament-vyshyvank-vid-lvova-luganska/> (дата звернення 15.04.2020). – Назва з екрана.